

A FRANCIA PARASZT VÁLSÁGA

VISSZA A FÖLDHÖZ! — ma ez a legszélesebb körökben hangoztott jelszó a legyőzött Franciaországban. Nemcsak a hivatalos politikai vezetők, hanem a széthulló állam és a megbénult gazdasági élet zavarai között vergődő francia kispolgár is egyre világosabban felismeri, hogy az elkövetkező nemzeti újjáépítés legszilárdabb talapzata a francia paraszt. Az új európai gazdasági rendbe beilleszkedő Franciaország mezőgazdaságára jelentősen megnagyobbodott feladatok várnak, viszont a francia nehézipar bizonyos mértékű leépítése sem lehet kétséges. Éppen ezért komoly szerepcsere várható a francia parasztság és az ipari munkásság, és az ezzel egy politikai nevezőre hozható radikális kispolgárság viszonyában, Ez a szerepcsere a gazdasági és társadalmi igazságosság jegyében zajlik majd le és helyreállítja a társadalmi rétegek egészséges összhangját, visszahelyezi sajátos feladatkörébe a nemzet megerősítése terén legerősebb tevékenységre képes parasztszályt és megszünteti a francia parasztság évtizedes gazdasági és társadalmi háttérbeszorítását.

A III. Napoleon idejében életre kelt liberális gazdasági politika a nehézipari és nagyitőkés érdekeltségnek kedvezett. A XX. század első évtizedeiben a nagykapitalista érdekek szövvénye behálózta már az egész francia gazdasági és politikai életet, vele szemben csupán a szervezett munkásság tudta némileg gazdasági és politikai törekvéseit érvényesíteni. A világháború győzelmes befejezése után tulajdonképpen minden gazdasági és politikai megoldás kompromisszum volt a nagyitőkés osztály és a szervezett ipari munkásság között a parasztság teljes háttérbe szorításának árán. Betetőzte ezt a folyamatot a francia gyarmati politika elhibázott vonalvezetése. Ez a gyarmati politika a minél erőteljesebb kereskedelmi forgalmat erőltette a gyarmatvilág és az anyaország között. A gyarmati mezőgazdasági termékek ellenében az anyaországban termelt iparcikkokkal árasztotta el színes alattvalóit. Ezenkívül a külkereskedelmi szerződések és megállapodások is majdnem minden esetben az ipar érdekét szolgálták. A kormányzat árvédelmi, adó- és szociálpolitikája szinte kizárólag az iparnak és az ipari vidékeken élő erős politikai befolyásra szert tett ipari munkásoknak és városi kispolgári rétegeknek kedvezett.

Az itt vázolt gazdasági és politikai folyamat megmutatkozik a számok tükrében. Míg 1860-ban, a mezőgazdaságra katasztrofális hatással járó liberális gazdasági politika bevezetése előtt, a mezőgazdasági termények kiviteli értéke elérte a 625 millió aranyfrankot és a mezőgazda-

sági termények behozatali értéke nem haladta meg az 504 millió aranyfrankot, tehát a mezőgazdasági termelés javára 121 millió aranyfrank mutatkozott, addig 1886-tól 1890-ig már teljesen megváltozott és leromlott a kivitel és behozatal aránya. 1890-ben a mezőgazdasági kivitel értéke 780 millió frankra emelkedett, amivel szemben a mezőgazdasági termékek behozatali értéke 1 milliárd 524 millió frankra rúgott, vagyis a mezőgazdasági termelés hátrányára 744 millió frankos eltolódás állott elő. Ez az eltolódás a XX. század harmincas éveiben a francia mezőgazdaság sérelmére még jobban megnövekedett. Egy 1936. év első hét hónapjáról származó kimutatás, ami a népfront-kormány mezőgazdaság-ellenes politikájának bélyegét viseli magán, egészen kétségbeejtő színben tünteti fel a belső mezőgazdasági termelés színvonalának süllyedését. Ez időszak alatt 3,421.056 tonna élelmiszert hoztak be Franciaországba és ugyanakkor csak 339.591 tonna élelmiszert szállítottak ki külső országokba, vagyis a deficit 2,861.464 tonnát tett ki.

Az agrárellenes politikai és gazdasági irányzat következtében a francia parasztság szinte menekülésszerűen hagyta el ősei foglalkozását és vált meg ősi birtokától. Tömegesen költöztek a parasztok a nagyvárosok külső övezetébe, ahol jobb szociális gondozást, csökkentett munkaidőt, több szabadságot, könnyebb munkát és magasabb életszínvonalat találtak. Előbb csak a Kis- és középbirtokok száma olvadt le jelentősen a statisztikai kimutatásokban, később a megműveletlenül maradt földterület mennyisége is ijesztően növekedett. 1892 és 1926 között egymillióhétszázezer kis- és középbirtok semmisült meg, nagy részüket átvették a szomszédok, másrészüket idegen földmunkások, főleg olasz és lengyel parasztok vették bérbe, de még így is jelentős területek maradtak parlagon. A népfront-kormány hatalomrajtása után, 1936-tól a háború kitöréséig a parasztság városbamenekülése szinte megkétszereződött, a műveletlenül hagyott földek nagysága pedig már katasztrófális méreteket öltött. Egy 1939 nyarán készített kimutatás szerint Franciaország 55 millió hektár megművelhető területéből 7 millió hektár megműveletlen, bevetetlen maradt. Ugyanekkor más erőttől duzzadó országok mocsarakat szárítottak ki és tettek termővé, sziklás hegyoldalakat varázsoltak megművelhetővé. Ebben az időben már Franciaország kétségtelenül megszűnt agrárállam lenni. Nemcsak az ország demográfiai viszonyai változtak meg aránylag rövid idő alatt, hanem agrikultúrája is igen mélyre zuhant. A világháború előtt, 1911-ben Franciaország lakosságának még 55.8%-a élt falun és tanyán, viszont 1936-ban már csak 47.6%-a 19,935.358 lélek, amiből a parasztság száma körülbelül 18 millióra tehető. Ez a szám azonban 1939 végéig még jelentősen kevesbedett. A valamikor élénken virágzó francia mezőgazdaság pusztulását a parlagon hagyott 7 millió hektár föld mindennél ékesszólóbban bizonyítja. A mezőgazdasági termelés mennyiségi és minőségi színvonalának süllyedésével a parasztság gazdasági és társadalmi helyzete is igen nagy mértékben leromlott.

A század harmincas éveiben kezdődő világválság és annak bevált orvosszerei a francia politika vezetőit is gazdasági kísérletezésekre ösztönözték. Léon Blum kormánya Roosevelttel példáját követve, a leromlott mezőgazdasági vásárlóerőt főleg azért igyekezett mesterséges árvédelmi eszközökkel megnövelni, hogy ezzel az ipari termelés fokozását gazdaságilag alátámassza, nem pedig hogy a mezőgazdasági és az ipari arányt helyreállítsa. A roosevelti „új rend” nekilendítő erejét a népfront-kormány agrárpolitikai vonatkozásban teljesen félreismerte. Következésképpen az amerikai minta francia alkalmazása csak növekvő zavarokat okozott a mezőgazdaságban. Az Egyesült Államokban 1933 májusában kiadott mezőgazdasági törvény ugyanis néhány főtermény és állatfaj önkéntes termelési korlátozásáról rendelkezett, hogy ezzel a terményárakat felemelje. Az így kieső mezőgazdasági hozamért a végrehajtással megbízott szerv a művelésből kihagyott mezőgazdasági terület és a megelőző termés-hozam arányában készpénzben vagy terményben kártalanítást fizetett. Ezzel szemben az 1936. évben felállított francia Búzahivatal (Office du Blé) a francia búzaárat függetleníteni kívánta a nemzetközi áralakulástól és a

búzatermelés veszteséges voltát úgy kívánta megszüntetni, hogy minden mázsa búza után prémiumot fizetett a termelőnek anélkül, hogy egyidejűleg a búzatermelés csökkentéséről gondoskodott volna. A népfrent-kormány részben politikai lépésvesszőnek szánta a parasztság felé a búzaár szabályozását, ami ellen azonban éppen a búzatermelők tiltakoztak legélesebben, így például a Búzahivatal felállítása után Pointier a Búzatermelők Országos Szövetségének elnöke lemondott tisztségéről, hogy ünnepélyesen tiltakozzék a francia viszonyok szempontjából szerencsétlen búzaárszabályozás ellen.

Mégis ugyanilyen elvek mellett juttattak később prémiumot a bortermelőknek és az állattenyésztőknek. Ezek az agrárpolitikai intézkedések összehatásukban azonban nemhogy javították volna, hanem még csak súlyosbították a francia mezőgazdaság helyzetét, mért a francia parasztok egyre nagyobb mértékben tértek át a kedvezményezett mezőgazdasági cikkek termelésére és elhanyagolták azokat, amiknek termelésére ráfizettek. Miután a kedvezményezett termények magasabb árát nem előnyös kereskedelmi szerződések és külföldi vásárlások biztosították, hanem a belső fogyasztás viselte, ezért a növekvő búzatermelés szinte kibíratatlan teherként nyomta a fogyasztói árakat és növelte az agrárpolitikai zűrzavart. Végre is 1939-ben az új termés előtt tarthatatlanná vált a termésértékesítés régi rendje és a Daladier-kormánynak el kellett magát szánnia a káros irányzat felszámolására és a gabonatermelés korlátozására. Be kellett vezetni azt a rendszert, amit Reynaud „a szabadság keretében mozgó irányított gazdálkodásnak” nevezett. Az új szabályozás lényege, hogy megakadályozza az áremelés következtében előálló túltermelést. Az új rendelet törvény a gabonatermelés csökkentését nem hatalmi eszközökkel kívánta elérni, hanem igen elms módszert talált a közvetett beavatkozásra. 1939 júliusában, a rendelet törvény megjelenése idején, a világpiaci búzaár 50 frank körül állott, a Búzahivatal azonban 200 frankot fizetett a búzáért, de csak olyan mennyiség után, ami a belső fogyasztást fedezte. A többletet csak világpiaci áron vette át. Az új rendelet törvény tehát csak a belföldi fogyasztás mértékéig fizetett védett, magasabb árát. A védett búzamennyiség várható összegét bizottság becsülte meg. A bizottság elnöke az államtanács egyik kinevezett tagja, tagjai a pénzügy- és a földművelésügyi miniszter egy-egy megbízottja. Ha a bizottság azt állapítja meg, hogy a várható termés nagyobb, mint a belföldi szükséglet, úgy a többlet termés mennyiségét hivatalosan közzéteszik és közük a nem kívánatos termésmennyiség arányszámát a belföldi fogyasztás mennyiségéhez. Ebben az esetben a gabonabevásárló szervek minden eladásra felajánlott gabonamennyiségből természetben levonják a közzétett arányszámnak megfelelő százalékot és azért csak a világpiaci árát fizetik vagy külföldi értékesítésre bizományba veszik át, a többiért azonban a védett árát fizetik ki. A rendelet törvény szerint abban az esetben, ha a bizottság a termést túl alacsonyan becsülte volna meg és emiatt jelentős felvásárolt feleslegek keletkeznének, e gabonafeleslegeket hozzá kell adni a következő évi termésbecsléshez. A Daladier-kormány tehát rendkívül érdekes kísérletet kezdeményezett a terményárak szabályozására és a gabonatermelés közvetett korlátozására. Az új értékesítési rendszer kedvező hatásai azonban a szeptemberben megindult háború és a háborús kényszer-gazdálkodás következtében már nem jelentkeztek. A francia kormány ezzel az intézkedésével elkészt. A mezőgazdasági termelést a háború teljes szervezetlenség és összezsugorodás állapotában találta.

A kellő tervszerűséget nélkülöző agrárpolitikai intézkedések mellett a népfrent-kormány nagyszabású politikai agitációt folytatott a forradalmi indulatoktól fűtött és az állandósult termelési zavarok miatt

nyugalankodó parasztság megnyerésére. A Blum-kormány agrárpolitikusai a „Le Paysan“ és a „La Terre“ című parasztlapokban anyagi áldozatokat nem kímélve terjesztették a marxista agrárelméletet, népszerűsíteni igyekeztek a szovjet tervgazdálkodást, a nagyüzemesített gabonagyártást és a mezőgazdaság gépesítését. A francia paraszt képzelőerejét azonban nem tudták megfogni a gépesített mezőgazdálkodás csodáival. A francia kisparasztot nem vonzotta a mezőgazdasági nagyüzem, vagy a szövetkezeti szervezett kollektív gazdálkodás. Csak az iparvidékek külső övezetében meglepedett zöldségtermelőknek az a része vált a marxi elméletek harcosává, amely összekeveredve élt a gyártelepek szovjetérmű munkásaival, s így rá tapadt azok politikai és társadalmi felfogása is.

A szocialista-kommunista parasztirányzatnak 1934-ben éles ellenzéke támadt. A francia parasztság elkeseredése ekkor már robbanásig feszült, anyagi bajai szinte elviselhetetlenül megsokasodtak. 1934 november 24-én alakult meg Párizsban az ország minden részéből összesereglett 12.000 paraszt kezdeményezésére a francia Paraszttarevonal. Ebből nőtt ki az a mozgalom, amiben már az új francia parasztéletforma csíráját fedezhetjük fel s aminek elvi célkitűzéseit Pétain marsall földművelésügyi minisztere, Pierre Caziót is magáévé tehetette. A francia paraszttarcvonal a legnagyobb földműves szervezetek egyesüléséből keletkezett. Az arcvonal gerince és politikai élharcos csapata a Francia Parasztligája volt. Ennek irányítója és szellemi vezére Henry Dorgéres (valódi nevén D'Halluin), a „Cri du Sol“ című legelterjedtebb parasztlap szerkesztője és a legmozgékonyabb francia agrárpolitikus, aki szinte egyedül teremtette meg a francia parasztság egységfrontját. A francia parasztligáját Dorgéres hívta életre. A liga szervezetének lényege a paraszti érdekvédelmen nyugodott. Minden megye parasztsága megszervezte a maga érdekvédelmi bizottságát. Ezekből kiküldötteket küldtek a központi bizottságba, a kiküldöttek alkotják a francia parasztligáját. A szervezet minél erősebb vidéki hálózat kiépítésére törekedett, hogy politikai ütőképesége annál nagyobb legyen. Ezenkívül a Paraszttarcvonal magába olvasztotta az 1927. évben alakult Francia Agrárpártot és a legjelentékenyebb érdekképviselők csatlakozását is biztosította, így csatlakozott hozzá „A földműves szindikátusok nemzeti egyesülete“, a legrégebb francia parasztegyesület, amihez körülbelül tízezer francia agrárszindikátus tartozik egymillió körüli taglétszámmal és „A központi földművelő társaság“, aminek szervezetéhez a búzatermelők, len-, burgonya- és gyümölcs-termelők szövetsége tartozik. Ezeket az addig széthúzó és különböző törekvésekért harcoló paraszttalakat Dorgéresnek sikerült egy közös minimális program elfogadására rávenni és eredeti szervezeteik változatlan fenntartásával egy közös érdekvédelmi egyesülésbe, a Paraszttarcvonalba beszervezni. A Paraszttarevonal minimális politikai és gazdasági követeléseit a következőkben sikerült összegezni: 1. Küzdelem a deflációs politika ellen, ami elfogadhatatlan szinten tartja a francia és a világgiazi árakat. 2. Küzdelem a belföldi termékek árainak felértékelésért. 3. Küzdelem a nemzeti munka mindennemű pártfogásáért. 4. A köztársasági kormányforma védelme mellett az állam családi és foglalkozási alapon való átszervezése. 5. A nemzetgazdaságnak foglalkozási (korporatív) alapon való megszerzése.

A leglényegesebb a jövő szempontjából a legkülönbözőbb parasztszervezetek egységes elhatározása a korporatív gazdasági rendszer bevezetését illetően. A paraszttarcvonal elméleti rendszerezői a létesítendő korporációkra és a családra kívánják felépíteni a tisztultabb köztársasági államrendszert. Dorgéres és hívei szerint a társadalom igazi sejtje nem az egyén, hanem a család. Ezt a következtetést a falusi élet mindennapi tapasztalataiból merítik. Az új agrárirányzat hívei a francia parasztság faji és nemzeti értékeit a családi élet erkölcsi és jogi átszervezésével kívánják megmenteni és újabb évszázadokra biztosítani. A családi élet reformját a polgári jogrendszer, különösen az örökösödési jogszabályok és az örökösödési illeték kulcsának megváltoztatásával óhajtják keresztülvinni. A paraszttartok jogi megerősítése és a családi vagyonok osztatlan megőrzése, újonnan keletkező gazdaságok részére állami kölcsönök nyújtása és a

születendő gyermekek arányában való leírása azok az alapelvek, melyekre az egészséges, kellő számban szaporodó családok életét akarják építeni.

A francia Parasztcsoport tehát demokratikus és köztársasági politikai rendszert akart felépíteni a megreformált családi élet és a foglalkozási testületek erős talapzataira. Meg akarta szüntetni a parlamentarizmust, fel akarta oszlatni a politikai pártokat, ki akarta vonni az államélet irányítását a korrupt politikusok és pénzügyi hatalmasságok befolyása alól. A parlamentet a korporációk kiküldötteinek gyűléseivel kívánta pótolni és a politikai akaratmegnyilvánulásokat csak a korporációk keretén belül akarta megtűrni. Mereven elutasította azonban a diktatúra gondolatát, a tekintélyi államforma bármilyen megvalósulását.

Nyilvánvaló, hogy a különböző parasztszervezetekből alakult Parasztcsoport vezetői a parasztegység megóvása végett nem akartak nyíltan szembehelyezkedni a konzervatív paraszttömegek köztársasági és demokratikus érzelmeivel, noha világosan kellett látniok, hogy antiparlamentáris, pártok nélküli korporatív politikai és gazdasági rend csak tekintélyi állam keretei között működhet. Ezért kétségtelenül felismerhető bizonyos eszmei ellentét a Parasztcsoport szellemi felépítésében. Az antiparlamentarizmus és a korporatív gazdasági rend nem fér meg az 1875-ös alkotmány demokratikus és liberális államfelfogásával. A Parasztcsoport vezetői még sem akarták a végső következtetéseket levonni.

Ugyancsak világosan ítélték meg a helyzetet más parasztszervezetek is. A „Mezőgazdasági Szervezetek Nemzeti Szövetsége“ 1935 júniusában tartott nagygyűlésén foglalkozott a mezőgazdaság korporatív rendszerű átszervezésével. Ezen a gyűlésen megállapították, hogy a korporatív rend bevezetése elszigetelten a mezőgazdaságban nem biztat komoly eredményekkel az állam gazdasági rendszerének teljes átszervezése és az államhatalom tekintélyi átalakítása nélkül.

Bár a Parasztcsoport vezetői képesek voltak paraszttömegeiket forradalmi magatartásra buzdítani, hogy a marxista politikai uralom gazdasági erejét megtörjék és evégből az adófizetés megtagadására és takarékbetétjeik visszavonására biztatták híveiket, a köztársasági alkotmány megtagadásának forradalmi gondolatáig még sem jutottak el.

A júniusi nemzeti összeroppanás tisztító élménye volt az a külső ösztönző erő, ami Pétain marsallt és híveit gyökeres alkotmányreformra indította. Az új francia államrendszerben a francia parasztság öt éves politikai és gazdasági törekvései egyszerre aktualitást nyertek és a nagy francia agrárválság lelki hatása új politikai kezdeményezéseket tett lehetővé. A mezőgazdálkodás erőteljes fellendítése, a műveletlenül hagyott földek benépesítése, a mértéktelenül felduzzadt nagyvárosi lakosság visszaterelése a földhöz, a korporatív gazdasági rend kiépítése, vagyis mindazok a célkitűzések, amikért a Parasztcsoportba tömörült sok százezer francia paraszt éveken át elkeseredetten harcolt, kormányprogrammá érett.

A francia agrárválság megszülte a népfrejtőpolitika parasztelles törekvéseivel élesen szembeálló Parasztcsoportot. Az ebbe tömörült parasztság vezetőrétegét az arcvonal vezetősége a több éves politikai és gazdasági küzdelmek közepette átította új politikai és gazdasági gondolatokkal és ezzel szilárd és széles népi alapot teremtett egy egészségesebb politikai és gazdasági elrendezés számára. Az összeomlás zűrzavaraiban ha eltűnt is a Parasztcsoport politikai szervezete, eszméinek hatása tovább él. Az agrárgondolat jegyében újjászülető francia politika nyugodtan építhet a francia parasztság milliós tömegeire.

MARÉK DÉNES